

УДК 340.1

*І. Й. Магновський***ПРАВО І СВОБОДА ЯК ЦІННІСНІ КАТЕГОРІЇ РОЗВИТКУ
ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ**

Постановка проблеми. Виступаючи одним із основних засобів втілення у життя таких загальнолюдських цінностей, як свобода та право, у нових для України суспільно-політичних умовах актуалізує розвиток теоретичної думки щодо співвідношення даних категорій у контексті розбудови громадянського суспільства.

Сьогодні, наголошують вітчизняні правознавці, необхідні не просто зміни соціальних цінностей, а передусім пошук у системі наукового вивчення самих соціальних цінностей, зокрема, ідей справедливості, свободи демократії, права, державності, закону, управління, самоуправління тощо [1, с. 32]. По суті, суспільне життя у котре доводить, що через пізнання істини соціальних цінностей останні можуть стати ефективними спонукальними мотивами індивідуальної поведінки, у тому числі і в процесах суспільної трансформації. Це зумовлено насамперед тим, що соціальні цінності ґрунтуються на моральних закономірностях певного суспільства, що мисляться, як писав І. Кант, як об'єктивно необхідні для існування будь-якої соціальної структури [2, с. 410].

У зв'язку з цим існує витребувана часом нагальна потреба в новітніх підходах теоретико-правових напрацювань щодо основних тенденцій розбудови громадянського суспільства в Україні, в основі якого ключове місце належить таким категоріям, як свобода і право, що є запорукою розвитку особистості як такої, породжуючи тим самим необхідність та значимість вирішення зазначеної проблематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідно зазначити, що різноманітні аспекти осмислення феномена свободи та права, закладені в основу формування громадянського суспільства в Україні, розглядали у своїх працях такі вчені правознавці, як О.О. Бандура, В.Д. Бабкін, А.П. Заець, О.В. Зайчук, М.І. Козюбра, М.В. Костицький, О.Г. Мурашин, В.Я. Тацій, Н.М. Оніщенко, М.П. Орзіх, Н.В. Панаріна, І.В. Патерило, П.М. Рабінович, В.М. Селіванов, М.В. Цвік, В.М. Шаповал, Ю.С. Шемшученко, Л.П. Юзьков та ряд інших. Напрацювання цих вчених містить

корисний за обсягом фактичний матеріал та спонукає до подальших правових досліджень даних явищ.

Тому **метою** даної статті є висвітлення у загально-теоретичному аспекті таких ціннісних категорій, як право і свобода, що утворюють фундаменталізуюче і сутнісне підґрунтя для розвитку громадянського суспільства в Україні в умовах викликів сьогодення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Державна офіційно виголошена філософія прав людини, засвідчує В.І. Коростей, у Конституції України базується перш за все на ч. 1 статті 3, де людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою цінністю [3, с. 4; 4].

Як бачимо, Основний закон України визнає людину найвищою соціальною цінністю. Це принципове визнання означає, що людина є цінністю не тільки сама для себе, але й для всього суспільства, для соціуму. Причому, оскільки ця цінність є найвищою, то жодне інше явище не може цінуватись суспільством вище, аніж людина, не може перевершити цінність людини. При цьому, підкреслює П.М. Рабінович, усі інші соціальні цінності мають бути підпорядковані, субординовані цінності саме людини [5, с. 57].

Узагалі, на думку В.С. Нерсисянца, держава і право не самоціль, а соціально й історично зумовлені загальні форми виразу, організації, упорядкування і захисту свободи в суспільних відносинах людей. Зміст і характер цієї волі, її широта і обсяг, її суб'єктна й об'єктна структури (суб'єкти і сфери свободи) тощо, словом, її кількість і якість визначаються досягнутим рівнем розвитку суспільства. Свобода відносна в розумінні її фактичної незавершеності, історичної зміни і розвитку її змісту, але вона абсолютна як вища цінність і принцип [6, с. 41].

П.М. Рабінович констатує, що у державно-організованому суспільстві переважну частину своїх основних прав людина не може здійснювати, якщо вона не визнаватиметься юридично правоздатною і не стане носієм суб'єктивного юридичного права. У цьому розкривається основне соціальне призначення й основна особистісна цінність такого права. Наділяючи людину суб'єктивним юридичним правом, держава немовби відкриває доступ до здійснення її основних, невіддільних прав [7, с. 63].

Право, наголошує С.С. Алексєєв, яке складається із нормативно-уніфікованих засобів і механізмів регулювання суспільних відносин, спрямоване на те, щоб запровадити в життя людей засади загальної нормальності, єдиної упорядкованості, загальноновизнаності [8, с. 313]. Завдяки своїй інституційності, право має декілька значущих властивостей – загальнообов'язкову нормативність, формальну визначеність, високу державну забезпеченість та інші, які розкривають його місію істотної соціальної сили суспільства, носія значної соціальної енергії [9, с. 125].

У загальному вигляді основні формальні цінності права, або, як їх називає С.С. Алексєєв, «результативні якості права», виявляються у трьох площинах. По-перше, право має здатність забезпечити загальний стійкий порядок у суспільних відносинах. Вирішальну роль при цьому відіграє нор-

мативність права, яка має властивості загальнообов'язковості та загальної дії. Це дозволяє добитись такого стану життя суспільства, коли регламентований юридичними нормами порядок встановлюється і діє в усій країні. Причому його дія є постійною, незмінною, безперервною у часі. Саме в нормативному складнику цінності права виявляються суттєві елементи єдності, рівності, принципової однаковості – право виступає як загальний масштаб, міра (регулятор) поведінки людей [10, с. 236]. По-друге, це можливість або здатність досягти визначеності, точності в самому змісті суспільних відносин. Тут головна роль належить іншій властивості права – його формальній визначеності. Безперечно, з цією властивістю права значною мірою пов'язана його формалізованість, закріплення юридичних норм у письмових джерелах, тобто його інституційність, його речова об'єктивованість. Саме визначеність (точність) права розкриває те, що правове регулювання має чітку спрямованість, показує призначення того чи іншого предмета, явища, характеру можливої чи необхідної поведінки, її мети та інших її параметрів. Унаслідок цього правове регулювання набуває багатьох рис, які надають йому високого соціального звучання, соціальної цінності: воно не лише здатне охопити усі необхідні форми соціального життя, не залишаючи прогалин у регулюванні, але й дозволяє провести чітку межу між правомірною поведінкою і свавіллям. Це стосується як заборон, так і позитивних зобов'язань, тобто юридичних зобов'язань та пов'язаної з ними юридичної відповідальності, а також дозволів, тобто суб'єктивних прав. По-третє, це можливість досягти гарантованого результату. Ця особливість права, яка виражається у позитивних юридичних зобов'язаннях та їх забезпеченості державним примусом, дозволяє розраховувати на те, що у підсумку інтенсивного використання правових засобів настане запрограмований, очікуваний ефект [9, с. 126].

Успішне функціонування права в Україні за умови наявності в ній конструктивного та професійного законодавства передусім важливе і цінне тим, за висловом А.К. Кінаха, що здатне забезпечити продовження реформістських процесів у царині державності й економіки. Основою вітчизняної результативної економіки має стати ефективне національне право, адаптоване до Європейського законодавства. Досвід успішних перехідних економік показав, що моделі реформування можуть бути різними, але вони єдині в основному і фундаментом реформ є стабільність суспільства та підтримка їх більшістю населення [11, с. 9].

Слугуючи засобом утвердження у суспільстві всезагального стійкого порядку, як відмічають дослідники, право не просто протистоїть свавіллю, беззаконню, не просто є їхнім антиподом, воно виступає саме такою силою, яка проти них активно бореться. Право протистоїть також тотальному підкоренню, яке виключає необхідну свободу вибору та відповідальність за свої дії. Як інструмент воно має настільки високу цінність, що рівень його розвитку можна розглядати як показник соціального прогресу взагалі. Можна з певністю стверджувати, що стан права є опосередкованим показником розвитку культури [12, с. 281].

У загальних рисах власну (змістовну) цінність права можна визначити, на думку О.Г. Данільяна, як вираження соціально організованої форми, дія якої забезпечує відтворення правових станів правовими засобами, внаслідок чого народжуються нові можливості та велика воля для саморозвитку людини і розвитку суспільства [13, с. 210].

Свого часу влучно висловився щодо цього видатний російський мислитель Є.М. Трубецької, констатуючи, що право є необхідною умовою будь-якого суспільства, воно – той спільний порядок, якому повинно підкорятися як суспільство в цілому, так і кожен його член. Існуючи у суспільстві, необхідно свідомо поступитися на користь ближнього цілою низкою егоїстичних інтересів і цілей; треба поважати чуже життя, свободу і майно; таким же чином повинен ставитися і ближній; всі повинні поважати право як спільний порядок, який має панувати над волею кожного з нас [14, с. 16].

Право в ідеалі, за словами С.С. Алексєєва, – це цінність впорядкованої соціальної свободи і справедливості [9, с. 128]. З одного боку, як стверджує Є.М. Трубецької, право надає, відводить особі відоме середовище свободи; з іншого боку – воно обмежує цю сферу низкою приписів, низкою обов'язкових правил [14, с. 21].

Цінність кожної правової норми, кожного правового інституту визначається конкретно. «Подібно тому, – вказує відомий правознавець В.Г. Графський, – як деякі загальнолюдські цінності (наприклад, прагнення миру, щастя, гармонії з оточуючим середовищем) можна розглядати в концептуальних рамках загальної культури, базові ціннісні установки в праві, та цінності самого права можна розглядати як загальні контури правової культури даного суспільного ладу, державної установи чи усього політичного режиму панування» [15, с. 75].

Поєднання демократичних цінностей і руху у напрямку до громадянського суспільства полягає передусім у створенні в сучасній Україні умов і надійних гарантій для здійснення прав та свобод людини. За визначенням П.М. Рабіновича, воно включає такі три елементи (напрями державної діяльності): 1) сприяння реалізації прав і свобод людини (шляхом позитивного впливу на формування їхніх загальносоціальних гарантій); 2) охорона прав і свобод людини (шляхом вжиття заходів, зокрема юридичних, для попередження, профілактики порушень прав і свобод людини); 3) захист прав і свобод людини (відновлення порушеного правомірного стану, притягнення порушників до юридичної відповідальності) [5, с. 59].

Право у життєдіяльності суспільства та людини, підкреслює В.С. Нерсєсянц, виступає і як основа його самотворення в історії, як форма реалізації творчості людини і як гарантія свободи й відмежування від варварства та несправедливості. Аналіз природи правових цінностей, а також виявлення цінності права в цілому дає можливість перейти до обґрунтування права як форми свободи і до розгляду свободи як правової цінності, тим більше, що якоїсь іншої форми виразу свободи в суспільному житті, окрім правової, людство до цього часу ще не винайшло [16, с. 5].

Як наголошують українські правознавці, ефективна самоорганізація суспільства вимагає упорядкування свободи. Вельми потужним її засобом є право (особливо у поєднанні з державою). Саме воно й визначає розумну міру свободи, проводить межу між тими діями, які сприяють нормальному життю суспільства (або є нейтральними у цьому відношенні), і такими, що перешкоджають йому, вказуючи на найбільш небезпечні (злочинні, протиправні) із них. Для права важливо, щоб людина чітко уявляла ту міру свободи, що не несе у собі заряд руйнування, зла і несправедливості. Своєю чергою цивільне суспільство і держава використовують правові засоби як страхові засоби, що позначають межі, за які зовнішня свобода соціальних суб'єктів не повинна поширюватися. Зовнішня свобода припускає пошук обмежених засобів, способів і форм обмежень. Такими можуть виступати не тільки юридичні закони заборонного характеру, а й сам факт співіснування безлічі індивідів з їх суспільними правами і волями [17, с. 216]. На думку Гегеля, жодна людина не має ідеї про власну свободу, якщо вона не має ідеї про свободу інших прав і про соціальний зв'язок між собою й іншими. Право є, таким чином, взагалі свободою як ідеєю [18, с. 89].

Сучасний український правознавець О.О. Бандура висловлюється стосовно того, що в суспільстві утверджується той варіант свободи, якого воно потребує на даному історичному етапі для подальшого розвитку. Якщо ситуація дуже складна, йдеться про виживання суспільства, люди повинні пожертвувати приватними інтересами в ім'я цієї мети, тоді свобода виступає у формі пізнаної необхідності. Якщо ж ці труднощі подолано, то з'являється альтернатива, і форма свободи стає іншою – тепер це вже можливість вибору [19, с. 46].

Люди вільні в міру їхньої рівності й рівні в міру їхньої свободи. Не правова свобода, свобода без загального масштабу і єдиної міри, тобто так звана свобода без рівності – це ідеологія і практика елітаризму, а так звана рівність без свободи – ідеологія і практика егалітаризму та комунізму. В.С. Нерсесянц підкреслює: «Або свобода (у правовій формі), або свавілля (у тих чи інших проявах). Третього тут не дано: не право (і несвобода) – завжди є свавіллям» [20, с. 5–6]. Загалом, констатує вчений, громадянське суспільство є гарантією існування правопорядку і правової державності. При цьому воно є сферою автономної активності людини, яка переслідує свої особисті цілі [21, с. 720].

В умовах громадянського суспільства, стверджує О.Ф. Скакун, соціальна свобода, яка не зумовлена правом, існуюча поза правом, може перерости у свавілля, у несправедливість для більшості людей. Право виступає силою, що здатна протистояти беззаконню. Іншими словами, утверджуючи принцип свободи і справедливості, право набуває глибокого особистісного сенсу, стає цінністю для окремої людини, конкретної групи і суспільства в цілому, відкриває особистості доступ до благ і виступає дійовим засобом її соціальної захищеності [22, с. 248].

На думку В.А. Малахова, сутність природного призначення свободи полягає у тому, що вона є момент права, форма вираження соціальної

реальності засобами і логікою правосвідомості [23, с. 169]. Як головні гуманітарні цінності сучасності, свобода та права людини, їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності української держави, яка згідно з ч.1 та ч.2 статті 3 Конституції України відповідає перед людиною за свою діяльність, а утвердження і забезпечення прав та свобод людини є головним обов'язком держави [4].

І. Кант, ідучи услід європейській філософській традиції, яка вбачає у свободі доконечну реальність в людині, вважає свободу сутнісною, розпізнавальною ознакою права. Він нотує, що право є сукупністю умов, за яких свободна воля одного (особи) узгоджена з свободною волею другого з точки зору всезагального закону свободи [24, с. 285]. В уяві Гегеля держава постає організацією поняття свободи. Так, держава є дійсністю конкретної свободи, конкретна ж свобода полягає у тому, що певна індивідуальність та її особливі інтереси одержують свій повний розвиток і визнання свого права [25, с. 6].

На думку А.А. Козловського, право має перетворитися із права суспільства на право людини [26, с. 40]. Звертаючись до категорії «дух права», П.Д. Біленчук, В.Д. Гвоздецький та С.С. Сливка стверджують, що дух права відображає зміст природного права. На їх переконання, зміст панування права полягає у тому, що право має домінуючу позицію порівняно з державою. Це гарант прав, свобод і законних інтересів громадян. Панування права означає, що право не може бути залежним від політичних сил та ідеології. Воно втілено у звичаєвому праві, реально існуючих стосунках. У пануванні права значну роль відіграє духовна і моральна сили, які не можуть бути утворені державою. Духовна і моральна сили права вищі, ніж сила держави. Незважаючи на те, що держава обмежена правом, яке сама приймає, вона ще й відповідає за панування права у суспільстві [27, с. 110].

Свобода, наголошує Л.В. Ярмол, виступає природною ознакою і водночас необхідністю людини, є втіленням самодостатності та індивідуальності кожного. Особливість свободи полягає у її суперечності: якщо вона необмежена, то сама себе усуває. У такий спосіб визначається взаємозв'язок відповідальності і свободи, адже ці поняття трактуються як нерозривні. Своєю чергою право постає основним виразником свободи, є основною формою втілення свободи [28, с. 256–257].

Висновки. Таким чином, у сучасних умовах на формування громадянського суспільства в Україні впливають різноманітні чинники, які у своїй сукупності створюють соціально організовану структуру, в основі котрої функціонують такі базові категорії, як право і свобода. Право виступає мірою реалізації свободи, яка є необхідною вирішальною передумовою для цілісного і насущного пізнання й самого права. В умовах громадянського суспільства право виступає головним критерієм свободи людини. Сутність громадянського суспільства полягає у забезпеченні законних прав людини, у його реальності є умовою практичної реалізації ідеї права як свободи. І тільки у єдності та взаємозумовленості право і свобода виступають виразником соціальної значущості й ефективності, а отже, й основами становлення та розвитку громадянського суспільства.

Література

1. Селіванов В. Ціннісно-правовий вимір вітчизняного державного управління. *Право України*. 2004. № 4. С. 33–36.
2. Кант І. Критика чистого розуму. 1788. Соч.: В 8-ми т. / Пер. с нем. Н. Лосского. Москва : Мысль, 1994. Т. 4. 591 с.
3. 81. Коростей В. Про функції права. *Право України*. 2004. № 9. С. 123–127.
4. Конституція України. Харків : ПП «ІНГВІНІ», 2006. 64 с.
5. Рабінович П. Філософія прав людини у Конституції України. *Юридический вестник*. 1997. № 2. С. 57–60.
6. Нерсесянц В.С. Пути развития советского государства и права: история и перспективы. *Пульс реформ : Юристы и политологи размышляют*. Москва, 1989. С. 41.
7. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави. Київ : Атіка, 2001. 176 с.
8. Алексеев С.С. Право: азбука – теория – философия: Опыт комплексного исследования. Москва : Статут, 1999. 712 с.
9. Алексеев С.С. Теория права. Москва : БЕК, 1994. 224 с.
10. Скакун О.Ф. Теория государства и права: Учебник. Харьков : Консул; Ун-т внутр. дел, 2000. 704 с.
11. Кинах А. Стратегия рывка на пути интеграции в мировое экономическое сообщество. *Зеркало недели*. 2003. № 42, 31 октября – 7 ноября.
12. Branscomb A.W. Law and culture in the information society. *Inform soc. N.Y.*, 1986. Vol. № 4. P. 279–311.
13. Філософія права : Навч. посібник / За ред. О.Г. Данільяна. Київ : Юрінком Інтер, 2002. 280 с.
14. Трубецкой Е.Н. Энциклопедия права. Санкт-Петербург : Изд-во «Лань», 1998. 180 с.
15. Графський В.Г. Традиции и обновление в праве : ценностное изменение перемен. Проблемы ценностного подхода в праве: традиции и обновление. Москва : Институт государства и права РАН, 1996. С. 74–88.
16. Нерсесянц В.С. Ценность права как триединства свободы, равенства и справедливости. *Проблемы ценностного подхода в праве: традиции и обновление*. Москва : Институт государства и права РАН, 1996. С. 4–11.
17. Філософія права : Навч. посібник / За ред. О.Г. Данільяна. Київ : Юрінком Інтер, 2002. 280 с.
18. Бачинин В.А. Морально-правовая философия. Харьков : Консум, 2000. 206 с.
19. Бандура О.О. Єдність цінностей у праві та істини у праві. Київ : Вид-во Нац. акад. внутр. справ України, 2000. 200 с.
20. Нерсесянц В.С. Ценность права как триединства свободы, равенства и справедливости. *Проблемы ценностного подхода в праве: традиции и обновление*. Москва : Институт государства и права РАН, 1996. С. 4–11.
21. Проблемы общей теории права и государства: Учебник для вузов / Под общ. ред. В.С. Нерсесянца. Москва : Издательская группа НОРМА – ИНФРА-М, 1999. 780 с.
22. Скакун О.Ф. Теория государства и права: Учебник. Харьков : Консул ; Ун-т внутр. дел, 2000. 704 с.
23. Малахов В.А. Философия права. Академический проект. Москва, 2002. 300 с.
24. Кант Эммануил. Метафизика нравов в двух частях / Сочинения в 6-ти томах [Под общ. ред. В.Ф. Асмуса, А.В. Гулыги, Т.И. Ойзермана], Т.4. Москва : Мысль, 1965. 478 с.
25. Авдеева Н.Н. Понятие идентификации и его применение к проблеме понимания человека человеком. *Теоретические и прикладные проблемы психологии познания людьми друг друга*. Краснодар : Кубан. ун-т, 1975. С. 6–9.
26. Козловський А.А. Право як пізнання : Вступ до гносеології права / Антон Антонович Козловський. Чернівці : Рута, 1999. 295 с.
27. Біленчук П.Д., Гвоздецький В.Д., Сливка С.С. Філософія права : Навчальний посібник. Київ : Атіка, 1999. 208 с.
28. Ярмол Л.В. Поняття, значення свободи та її взаємозв'язок із правом [Текст] / Л.В. Ярмол, С. Вандьо. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки*. 2015. № 825. С. 252–257.

А н о т а ц і я

Магновський І. Й. Право і свобода як ціннісні категорії розвитку громадянського суспільства в Україні. – Стаття.

Стаття присвячена висвітленню у загальнотеоретичному контексті таких ціннісних категорій, як право і свобода, що утворюють фундаменталізуюче і сутнісне підґрунтя для розвитку громадянського суспільства в Україні в умовах викликів сьогодення. Зосереджено увагу на різноманітних аспектах осмислення феномена права та свободи, котрі закладені в основу формування громадянського суспільства, що розглядалися у працях вчених правознавців. Визначено ряд значущих властивостей права, зокрема: загальнообов'язкову нормативність, формальну визначеність, високу державну забезпеченість та інші, які розкривають його місію істотної соціальної сили суспільства. Розкрито основні формальні цінності права, які виявляються у трьох площинах: право має здатність забезпечити загальний стійкий порядок у суспільних відносинах; можливість досягти визначеності, точності в самому змісті суспільних відносин; здатність домогтися гарантованого результату. Наголошено, що право у життєдіяльності суспільства та людини виступає як основа його самотворення в історії, як форма реалізації творчості людини, як гарантія свободи й відмежування від варварства та несправедливості. Вказано на ефективну самоорганізацію суспільства завдяки упорядкуванню свободи, де потужним її засобом є право, яке й визначає розумну міру свободи. Означено сутність природного призначення свободи, яка є моментом права, формою вираження соціальної реальності засобами і логікою правосвідомості, втіленням самодостатності та індивідуальності кожного. Акцентовано увагу на сутності громадянського суспільства, яка полягає у забезпеченні законних прав людини, де у його реальності є умовою практичної реалізації ідеї права як свободи.

Ключові слова: право, свобода, Конституція України, ідеологія, громадянське суспільство.

А н н о т а ц и я

Магновский И. И. Право и свобода как ценностные категории развития гражданского общества в Украине. – Стаття.

Стаття посвящена освещению в общетеоретическом контексте таких ценностных категорий, как право и свобода, которые образуют фундаментализирующее и сущностное основание для развития гражданского общества в Украине в условиях вызовов современности. Сосредоточено внимание на различных аспектах осмысления феномена права и свободы, которые заложены в основу формирования гражданского общества как такового, которые рассматривались в трудах учёных правоведов. Определён ряд значимых свойств права, в частности: общеобязательная нормативность, формальная определенность, высокая государственная обеспеченность и ряд других, которые раскрывают его миссию существенной социальной силы общества. Раскрыты основные формальные ценности права, которые воплощены в трёх плоскостях: право имеет способность обеспечить всеобщий устойчивый порядок в общественных отношениях; достичь определенности, точности в самом содержании общественных отношений; способность добиться гарантированного результата. Отмечено, что право в жизнедеятельности общества и человека выступает как основа его самосозидания в истории, как форма реализации творчества человека, как гарантия свободы и отграничения от варварства и несправедливости. Указано на эффективную самоорганизацию общества благодаря упорядочению свободы, где мощным её средством является право, что и определяет разумную степень свободы. Отмечена сущность природного назначения свободы, которая является моментом права, формой выражения социальной реальности средствами и логикой правосознания, воплощением самодостаточности и индивидуальности каждого. Акцентируется внимание на сущности гражданского общества, которая заключается в обеспечении законных прав человека, где в его реальности является условием практической реализации идеи права как свободы.

Ключевые слова: право, свобода, Конституция Украины, идеология, гражданское общество.

S u m m a r y***Mahnovskyi I. Y. Right and freedom as valuable categories of development of civil society in Ukraine.* – Article.**

The article is devoted to the coverage in the general theoretical context of such value categories as the right and freedom, which form a fundamental and essential ground for the development of civil society in Ukraine, in the context of today's challenges. The attention is focused on various aspects of comprehension of the phenomenon of law and freedom, which laid the foundation for the formation of civil society as one that was considered in the writings of scholars of jurisprudence. A number of significant legal properties are defined, in particular: compulsory normative, formal certainty, high state security and others that reveal his mission as a significant social force of society. Discovered the main formal values of law, which are manifested in three dimensions: the right to have the ability to provide a common stable order in public relations; the possibility of achieving certainty, accuracy in the content of social relations; the ability to achieve a guaranteed result. It is emphasized that the right in the life of a society and a person acts as the basis of its self-creation in history, as a form of realization of human creativity, as a guarantee of freedom and separation from barbarism and injustice. It is indicated on the effective self-organization of society through the streamlining of freedom, where its powerful means are the right, which defines a reasonable measure of freedom. The essence of the natural purpose of freedom, which is the moment of law, is a form of expression of social reality by means and logic of legal consciousness, an embodiment of self-sufficiency and individuality of each, is defined. The emphasis is on the essence of civil society, which is to secure legitimate human rights, where in its reality it is a condition for the practical realization of the idea of law as freedom.

Key words: law, freedom, the Constitution of Ukraine, ideology, civil society.